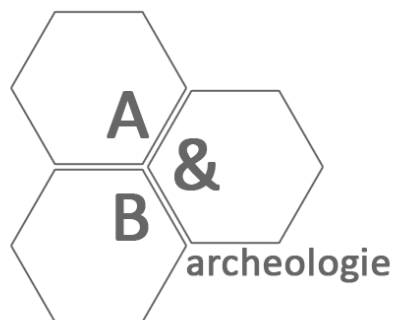

Archeologienota Ottergem Perrestraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

15-7-2021

Titel: Archeologienota Ottergem Perrestraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2021F45

Intern projectnummer: 2021.114

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Ottergem (Erpe-Mere), Perrestraat

Lambertcoördinaten plangebied: X: 120205,61 en Y: 180336,63; X: 120470,11 en Y : 180476,65

Oppervlakte plangebied: ca. 4075m²

Kadastergegevens: Erpe-Mere, Afdeling 6/Ottergem, Sectie A, percelen 691S en 703A (zie figuur 9)

Topografische kaart: zie figuur 7 en 8

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Sander Debrabandere (assistent-archeoloog) en Paulien Fonteyn (erkend archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 15/07/2021

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	10
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	12
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	12
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	15
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	17
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	18
2.4. HISTORISCHE SITUERING	20
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	26
2.5.1. STEENTIJDEN	27
2.5.2. ROMEINSE PERIODE	28
2.5.3. MIDDELEEUWEN	28
2.5.4. NIEUWE EN NIEUWSTE TIJDEN	29
2.5.5. ONBEPAALE DATERING	29
3. SYNTHESE	30
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	30
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	31
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	32
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	33
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	34
4. SAMENVATTING	36
5. BIBLIOGRAFIE	38
6. BIJLAGES	41

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen aan Perrestraat te Ottergem (deelgemeente van Erpe-Mere, provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de oppervlakte van de betrokken percelen groter is dan 3000m² en de oppervlakte van de bodemingreep minstens 1000m² beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

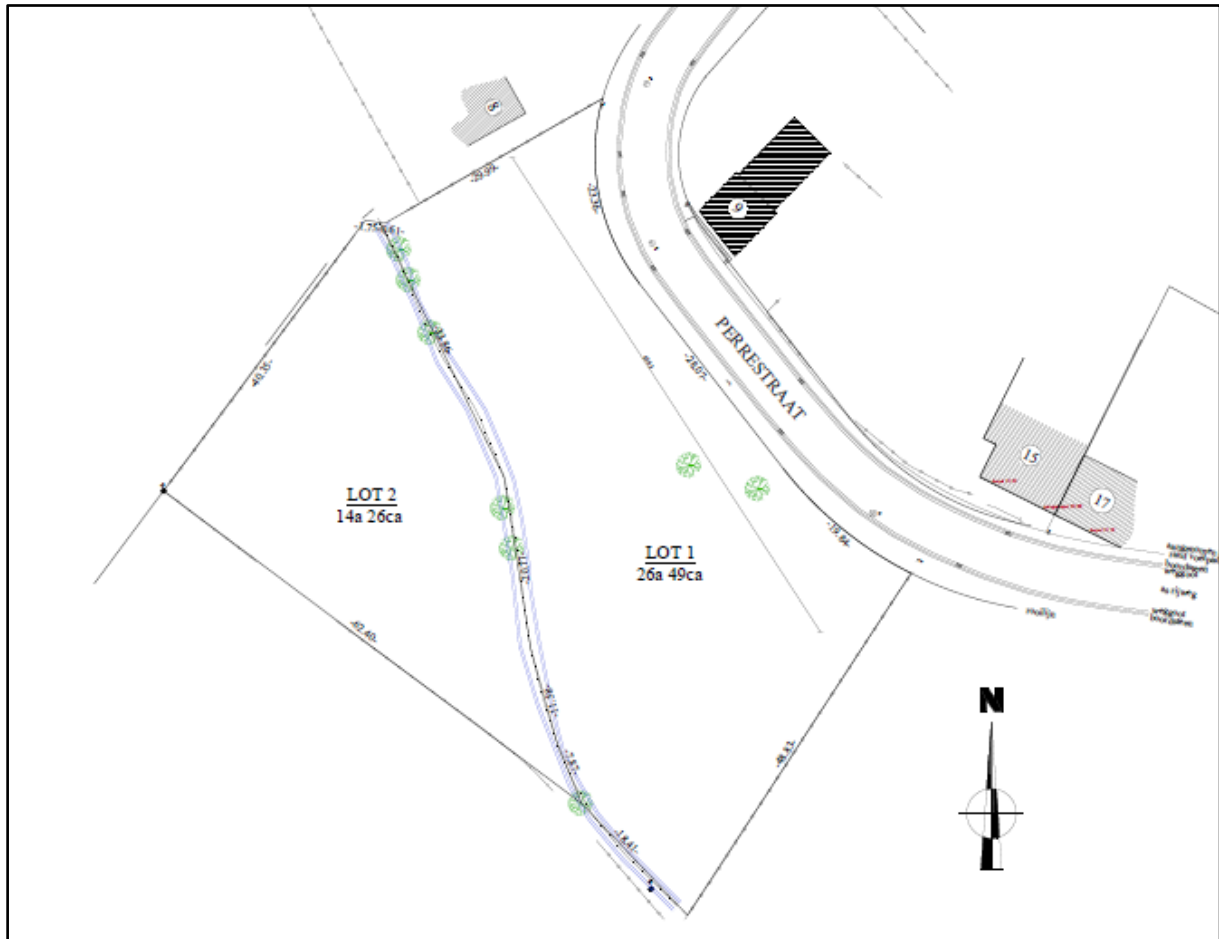
2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het plangebied, ca. 4075m² groot, heeft een min of meer rechthoekige vorm en sluit in het noordoosten aan op de Perrestraat. Op een klein schuurtje na is het plangebied onbebouwd en in gebruik als weiland. Ter hoogte van de perceelsgrens die van noordwest naar zuidoost doorheen het plangebied loopt, is een gracht aanwezig waarlangs enkele lage bomen zijn aangeplant. Het plangebied wordt omgeven door landbouwgronden en woonwijken.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Uitsnede uit het plan van de bestaande toestand (bron: initiatiefnemer).

Figuur 3 Zicht op het plangebied vanop de Perrestraat in het noorden (bron: <https://www.google.be/maps>).

Figuur 4 Zicht op het plangebied vanop de Perrestraat in het oosten (bron: <https://www.google.be/maps>).

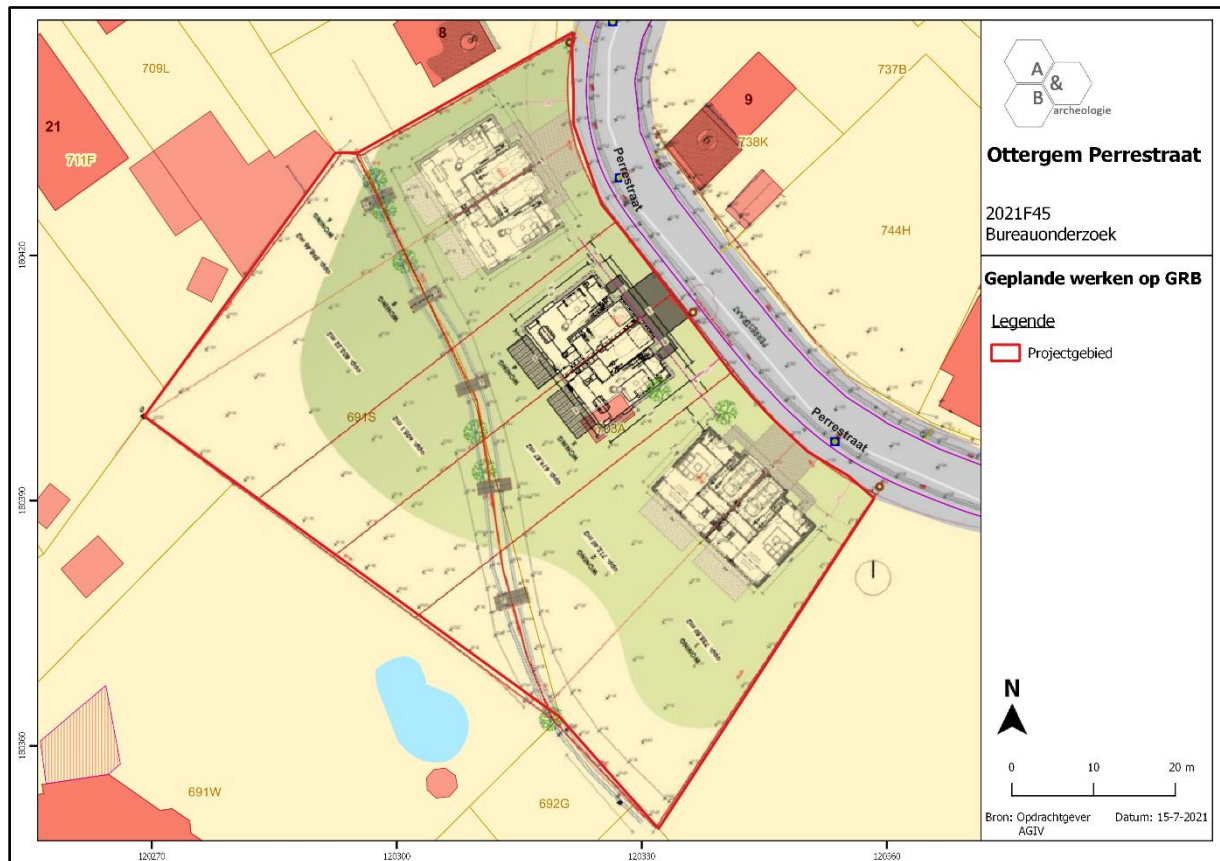
2.2. Geplande werken

In eerste instantie zal het aanwezige schuurtje en de bestaande begroeiing worden verwijderd. De bestaande bomen langsheen de perceelsgrens, alsook de perceelsgracht zelf, blijven echter bewaard en worden geïntegreerd in de toekomstige toestand. Verder worden zes halfopen bebouwingen, gegroepeerd in drie blokjes van koppelbouw, gebouwd langsheen de bestaande Perrestraat. De nieuwe woningen worden omgeven door een voor- zij- en achtertuintzone. In de voortuin wordt ruimte voor een oprit in waterdoorlatende verharding voorzien. De nieuwe loten hebben een grondoppervlakte tussen 598,46m² en 803,22m².

Er zullen aldus grootschalige grondwerken plaatsvinden op het terrein: het bouwrijp maken van het terrein, de funderings- en bouwwerken, de aanleg van nutsleidingen- en voorzieningen, de aanleg van verhardingen, de omgevingsaanleg, het inrichting van tuinzones, etc. Verder kan ook het werfverkeer een nefaste invloed uitoefenen op de bodem. Gezien het een collectief bouwdoosier betreft waarbij individuele loten tot stand komen zoals bij een verkavelingsaanvraag, kan uitgegaan worden van een integrale versterking van het eventuele bodemarchief.

Figuur 5 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).

Figuur 6 Geplande werken, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

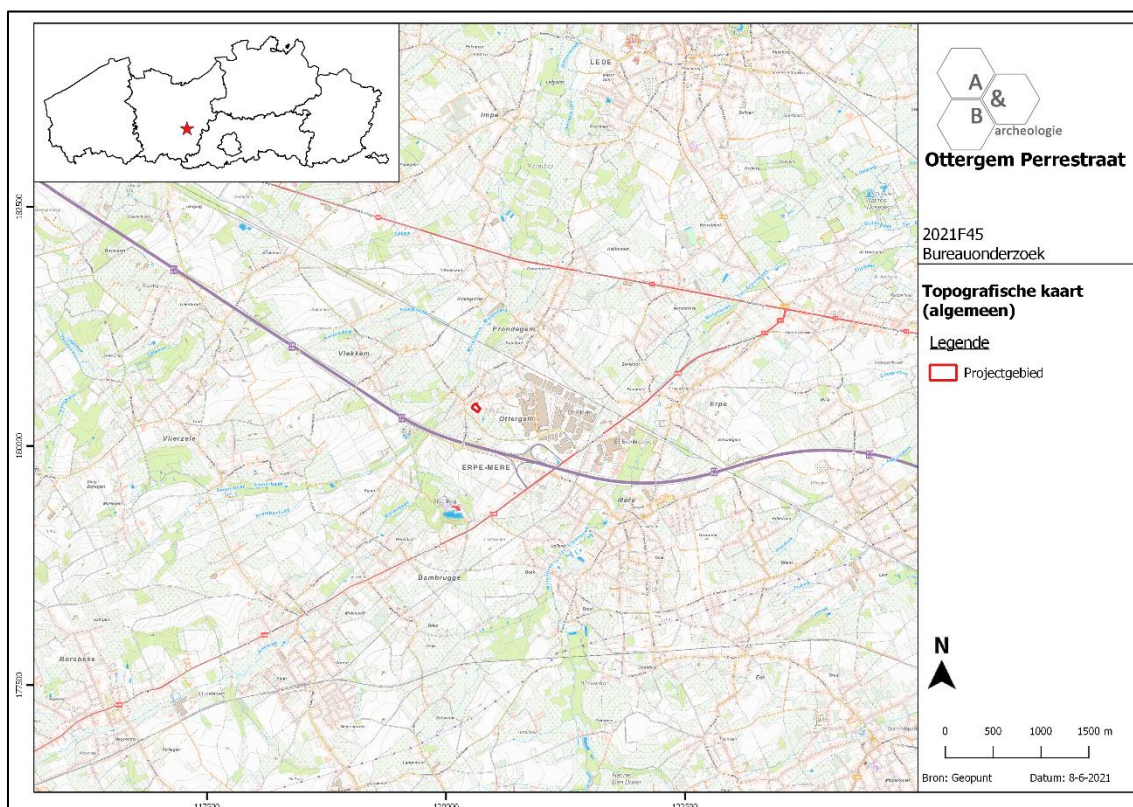
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

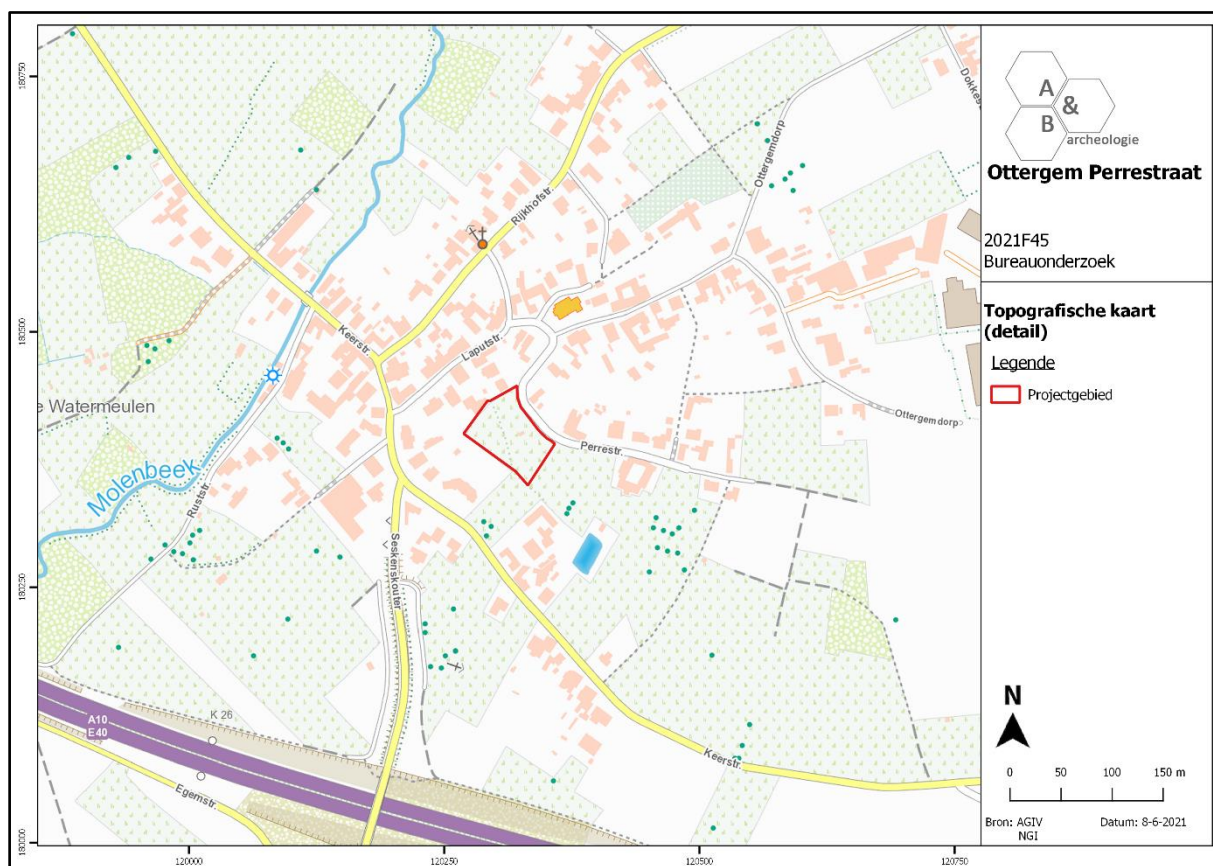
Het projectgebied situeert zich in het dorpscentrum van Ottergem, op ca. 120m ten zuidwesten van de dorpskerk. Ottergem vormt een deelgemeente van Erpe-Mere en is gelegen in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen. De gemeente wordt grotendeels omgeven door andere deelgemeentes van Erpe-Mere. Zo wordt Ottergem in het noorden begrensd door Erondegem, in het oosten door Erpe, in het zuidoosten door Mere, in het zuiden door Bambrugge en in het westen door Vlekkem. Verder grenst de gemeente in het noordwesten eveneens aan Vlierzeke (Sint-Lievens-Houtem). De gemeente bevindt zich in het Schelde-Dender Interfluvium en ontwikkelde zich ten oosten van de Molenbeek. De A10/E40 met het op- en afrittencomplex Erpe-Mere bevindt zich op ca. 400m ten zuiden van het plangebied. Quasi parallel met deze autosnelweg loopt op ca. 650m ten noorden van het plangebied de spoorweg 50A tussen Oostende en Brussel.

Het plangebied situeert zich binnen het dorpscentrum van Ottergem en sluit in het noorden aan op de Perrestraat. Het relatief kleine dorpscentrum kent nog een veeleer landelijke ligging. Ten oosten van Ottergem, ter hoogte van de op- en afrit van de A10/E40, kwamen echter reeds verschillende bedrijventerreinen tot stand. Het plangebied zelf is onbebouwd en wordt omgeven door residentiële bebouwing en landbouwgronden.

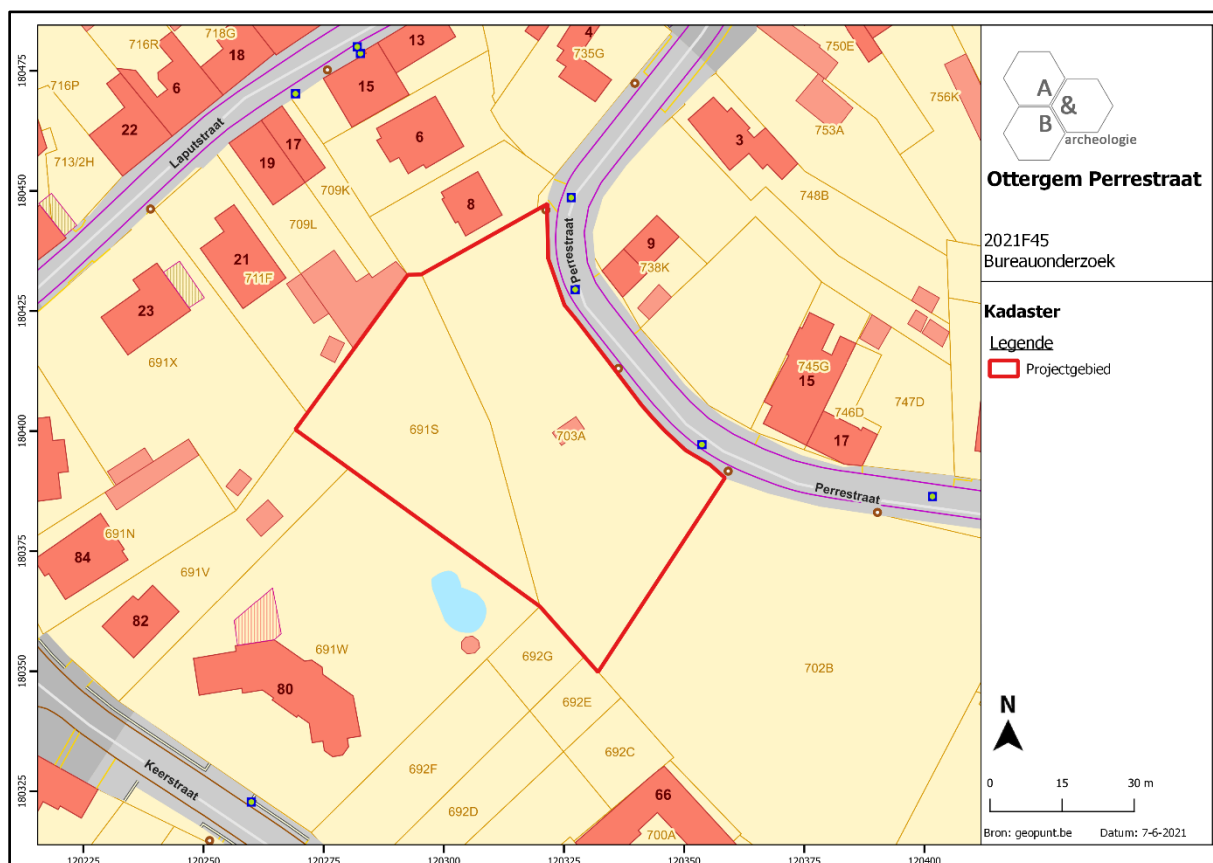
Op de bodemgebruikskaart van 2001 wordt het noordelijke deel van het terrein gekarteerd als 'akkerbouw', terwijl het zuidelijke deel als 'weiland' wordt ingekleurd. Het plangebied is momenteel echter integraal in gebruik als weiland.

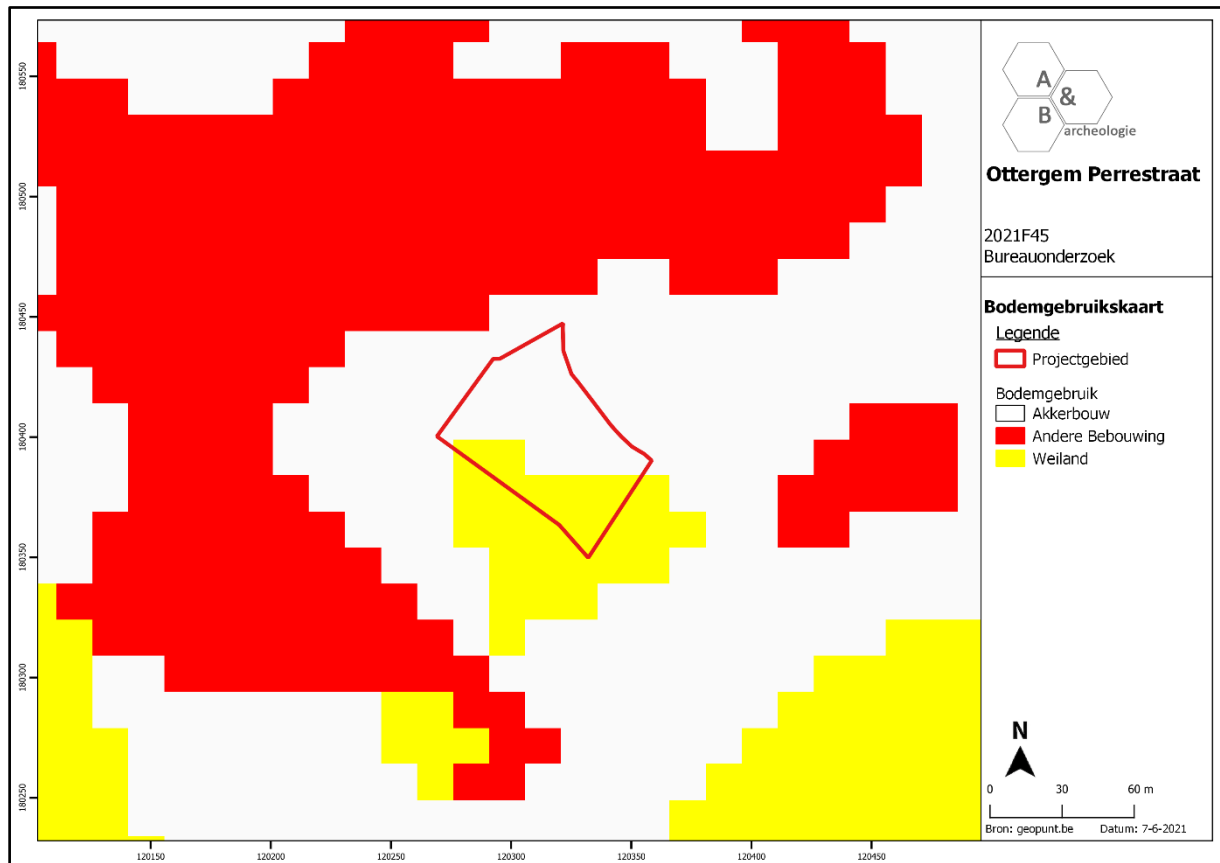
Figuur 7 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 8 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 9 Zicht op het kadasterplan ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).

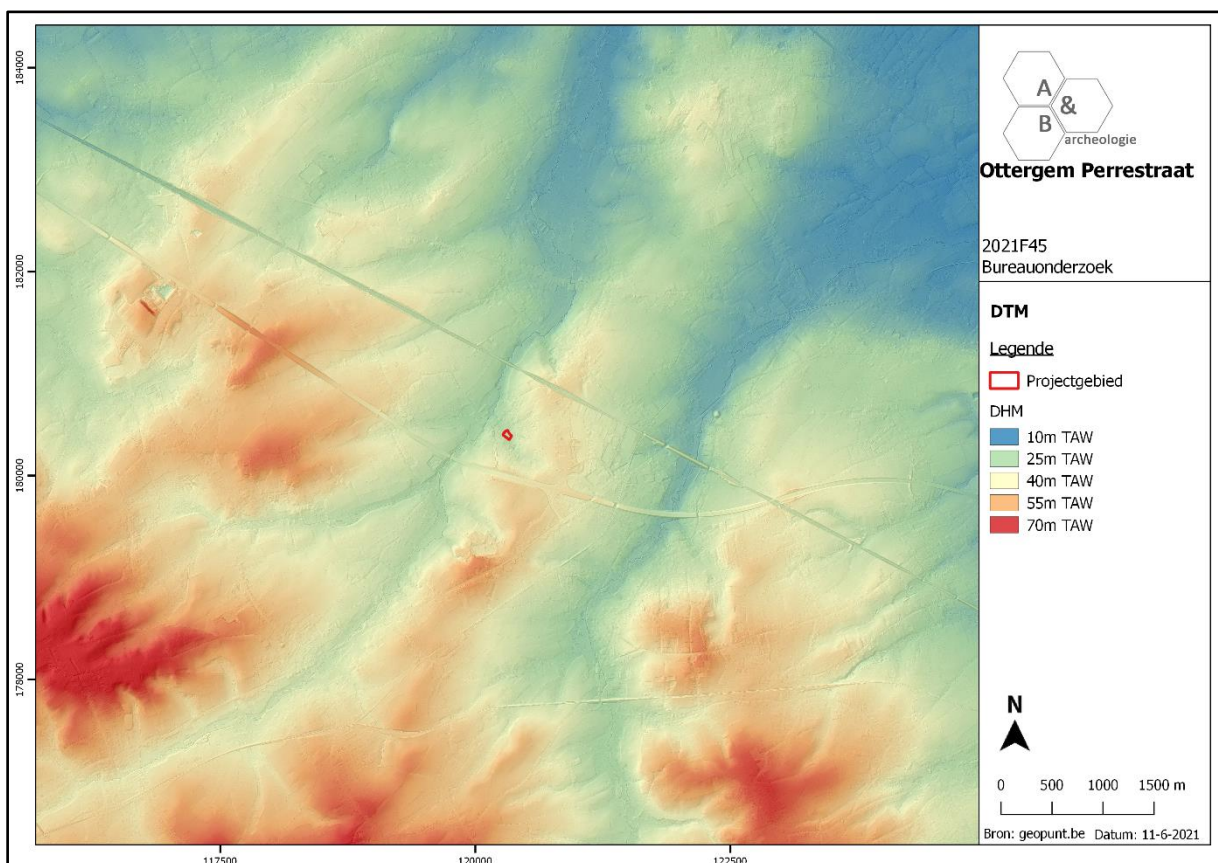

Figuur 10 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

Ottergem is gelegen in het Land van Zottegem en situeert zich in het Schelde-Dender Interfluvium, nabij de alluviale vallei van de Molenbeek. Het dorp ontwikkelde zich op een noordelijke uitloper van de heuvels van de Vlaamse Ardennen. Het dorp kent dus een glooiend landschap met hoogtes die variëren tussen ca. +23m TAW en ca. +45m TAW. Het plangebied zelf situeert zich in de overgangszone tussen de alluviale vallei van de Molenbeek en de hoger gelegen rug. De Molenbeek vloeit op ca. 230m ten westen van het terrein. Het microreliëf van het plangebied volgt het algemene reliëf van de omgeving. Het maaiveldniveau stijgt van ca. +29,0m TAW in het noordwesten naar ca. +30,4m TAW in het zuidoosten. Ter hoogte van de huidige perceelsgrens is echter een depressie, overeenkomstig met de bestaande perceelsgracht, op te merken.

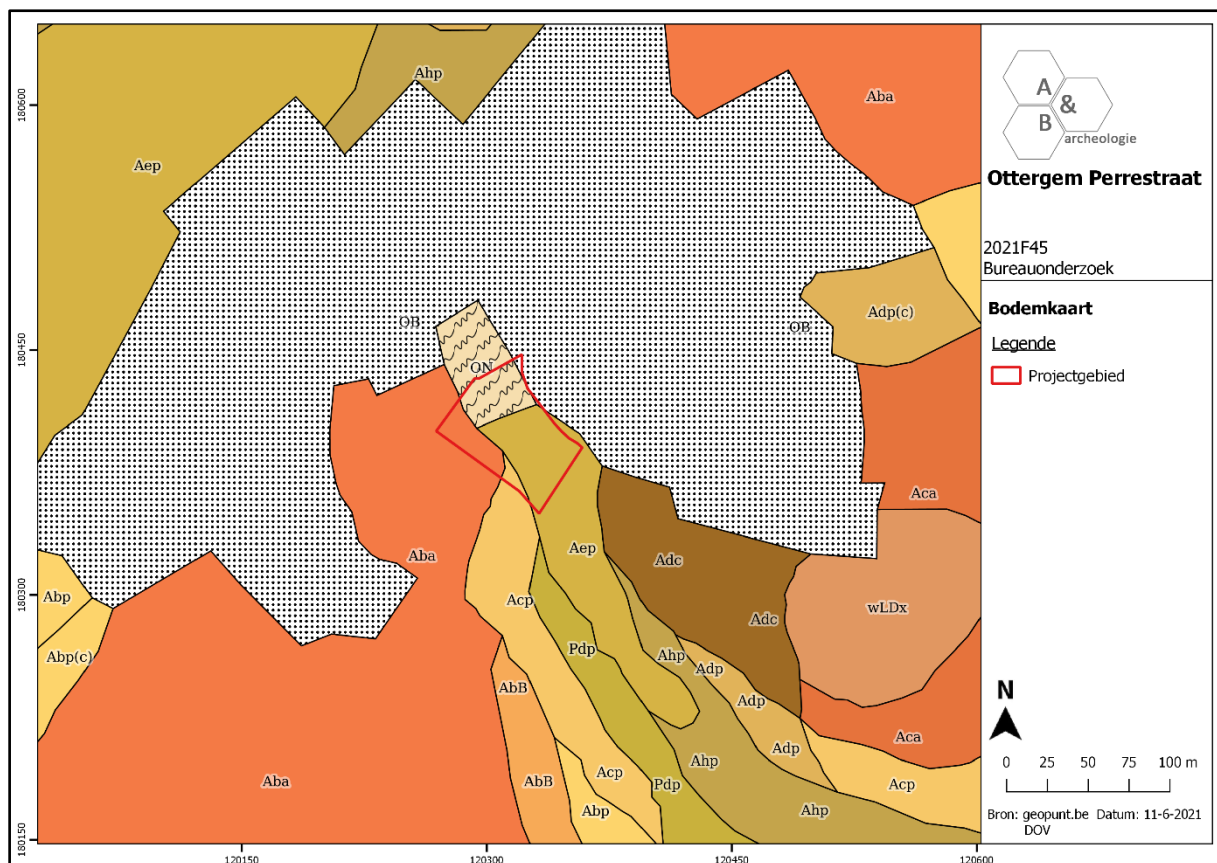
Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd, hetgeen aangeeft dat er geen informatie voorhanden is voor het terrein. De percelen met gelijkaardige landschappelijke kenmerken in de directe omgeving van het plangebied, worden echter geel tot rood ingekleurd, hetgeen een lage tot hoge erosiegraad aangeeft. Gezien de landschappelijke ligging van het terrein in een hellend gebied, kan sprake zijn van enige bodemerosie.

Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Binnen de grenzen van het plangebied worden vijf verschillende bodemtypes aangegeven. In het noordoostelijke deel van het terrein worden zo opgehoogde gronden (type ON) aangegeven. Daarnaast worden in deze zone eveneens bebouwde zones (type OB) gekarteerd. Beide types omvatten kunstmatige gronden waarbij het oorspronkelijke bodemprofiel door ingrijpen van de mens werd gewijzigd of vernietigd. In het zuidoostelijke deel van het terrein worden daarnaast Aep-bodems gekarteerd. Dergelijke gronden kunnen omschreven worden als natte leembodems zonder profielontwikkeling. Deze bodems worden beïnvloed door een permanente grondwatertafel, waardoor op minder dan 125cm diepte een gereduceerde bodemhorizont voorkomt. Roestverschijnselen beginnen reeds op een diepte kleiner dan 50cm. In het noordwestelijke deel van het plangebied wordt verder een droge leembodem met textuur B-horizont (type Aba) aangeduid. Deze bodemserie is ontwikkeld in het Pleistocene loessdek en vertoont onder het teelaardepakket een aan klei en sesquioxiden aangerijkte textuur B-horizont. Tot slot wordt in het zuidwestelijke deel van het terrein een Acp-bodem aangegeven. Deze matig droge leembodems zonder profielontwikkeling komen voornamelijk voor in landschappelijke depressies of op lage hellingsgronden en omvatten colluviale bodems waarbij gleyverschijnselen voorkomen tussen 80 en 120cm. Het colluviale dek rust meestal op een geërodeerd profiel waarvan de textuur B-horizont op wisselende diepte in het profiel aanwezig is.

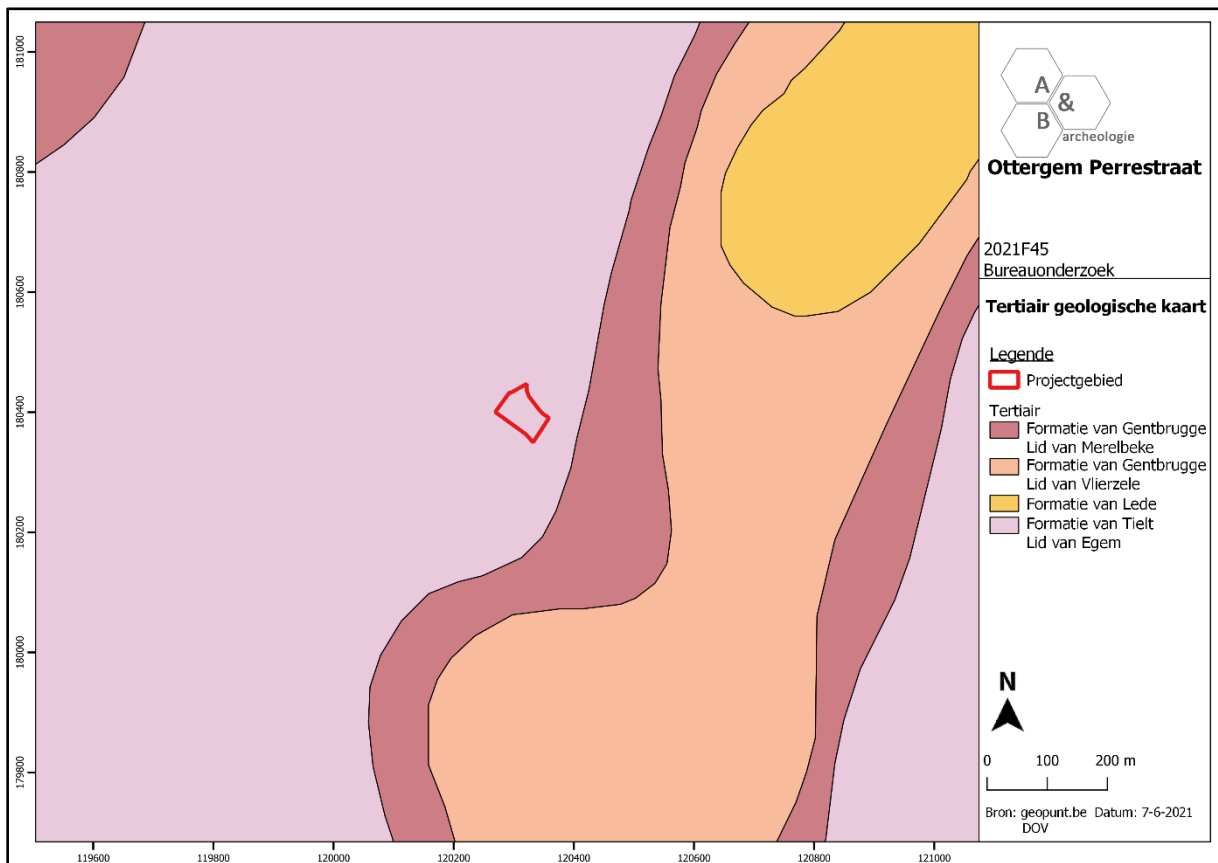
Figuur 14 Zicht op de bodemkaart ter hoogte van het plangebied (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

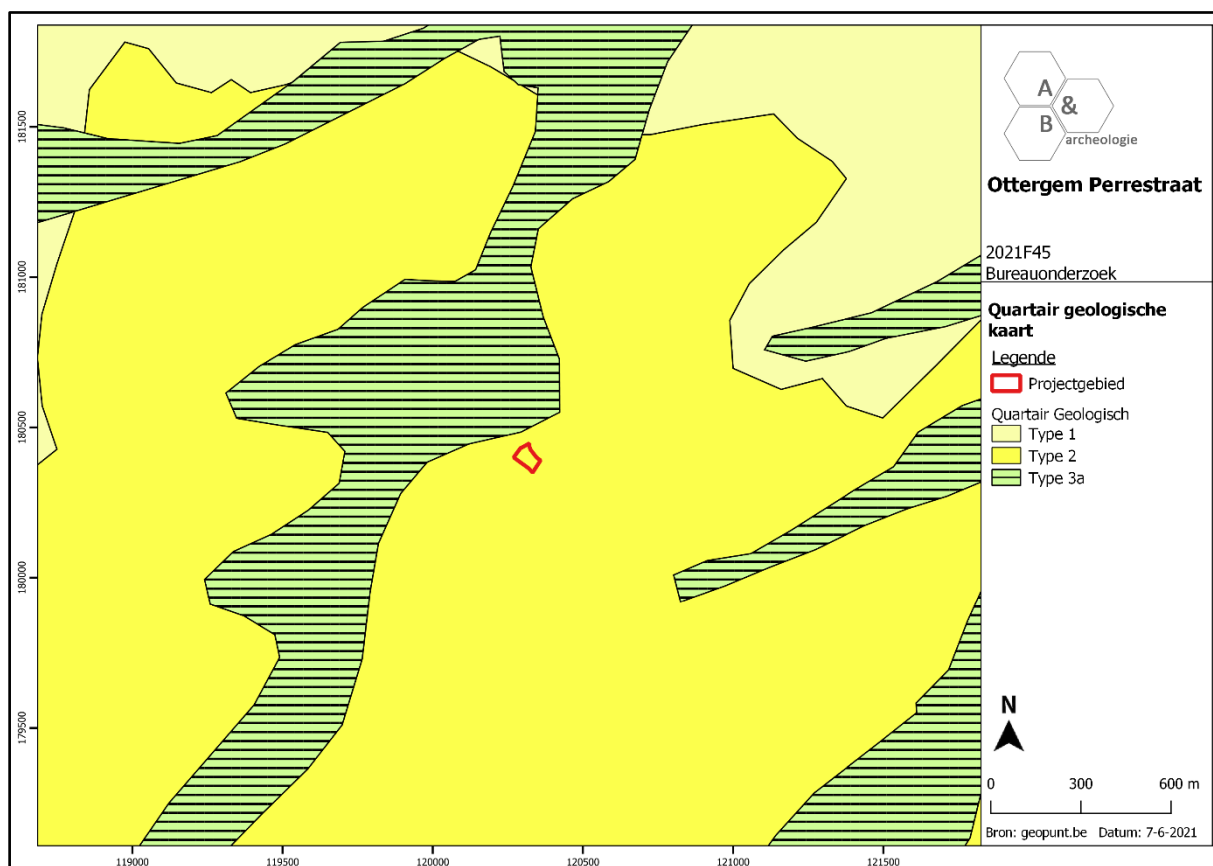
De Tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Tielt, meer bepaald het Lid van Egem. Deze geologische eenheid kenmerkt zich als een zeer fijn, grijsgroen, glauconiet- en glimmerhoudend zand waarin kleilagen en zandsteenbanken voorkomen.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 2 dat als volgt wordt omschreven: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (2). De ondergrond bestaat uit eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holocene (*ELPw*) en/of uit hellingsafzettingen van het Quartair (*HQ*).

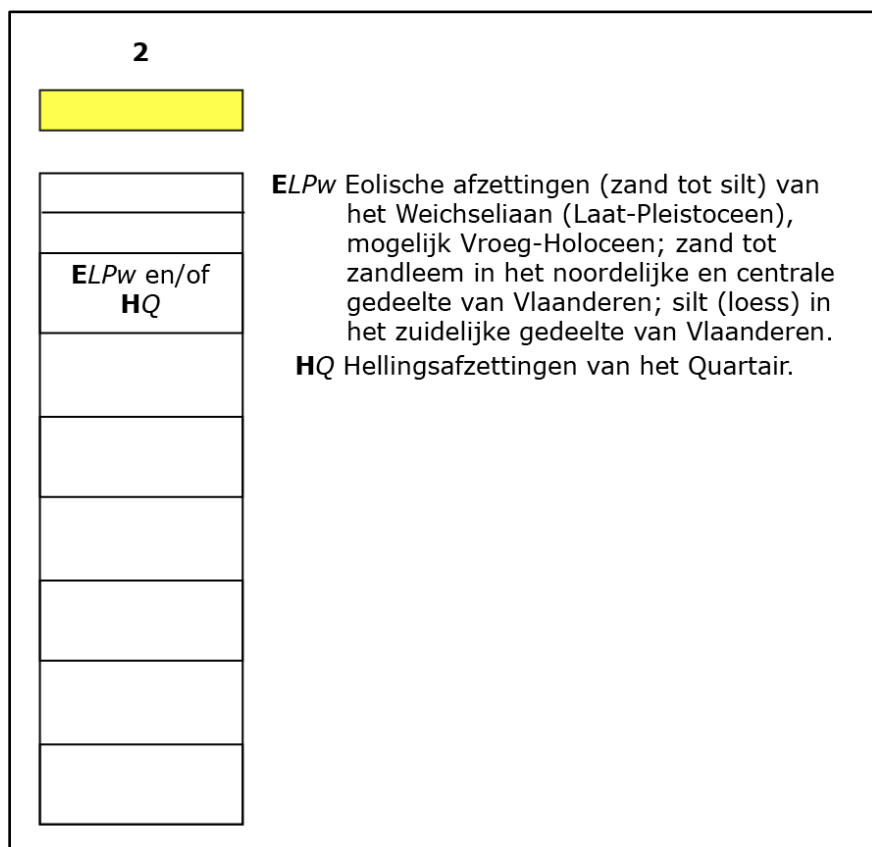
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Quattair Geologische Kaart ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).

Figuur 17 Uitleg bij de Quattair Geologische Kaart (type 2) (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

Over de historische ontwikkeling van Ottergem is tot op heden weinig gekend. De oudste vermelding van het dorp 'Ottringhem' wordt aangetroffen in een charter uit 1036 waarin keizer Koenraad II de bezittingen van de Sint-Pietersabdij te Gent bevestigt. Het dorp was sinds oudsher nauw verbonden met het nabijgelegen Erondegem en behoorde tot ' 's graven propre dorpen'. Het grondgebied stond aldus onder het rechtstreekse beheer van de Graven van Vlaanderen. Sinds de 15de eeuw kwam de heerlijkheid in handen van verschillende families waaronder de familie Van Erpe, de Schoutheete, de Wilde en de Norman. In 1773 werden de parochies Ottergem en Erondegem van elkaar gescheiden.

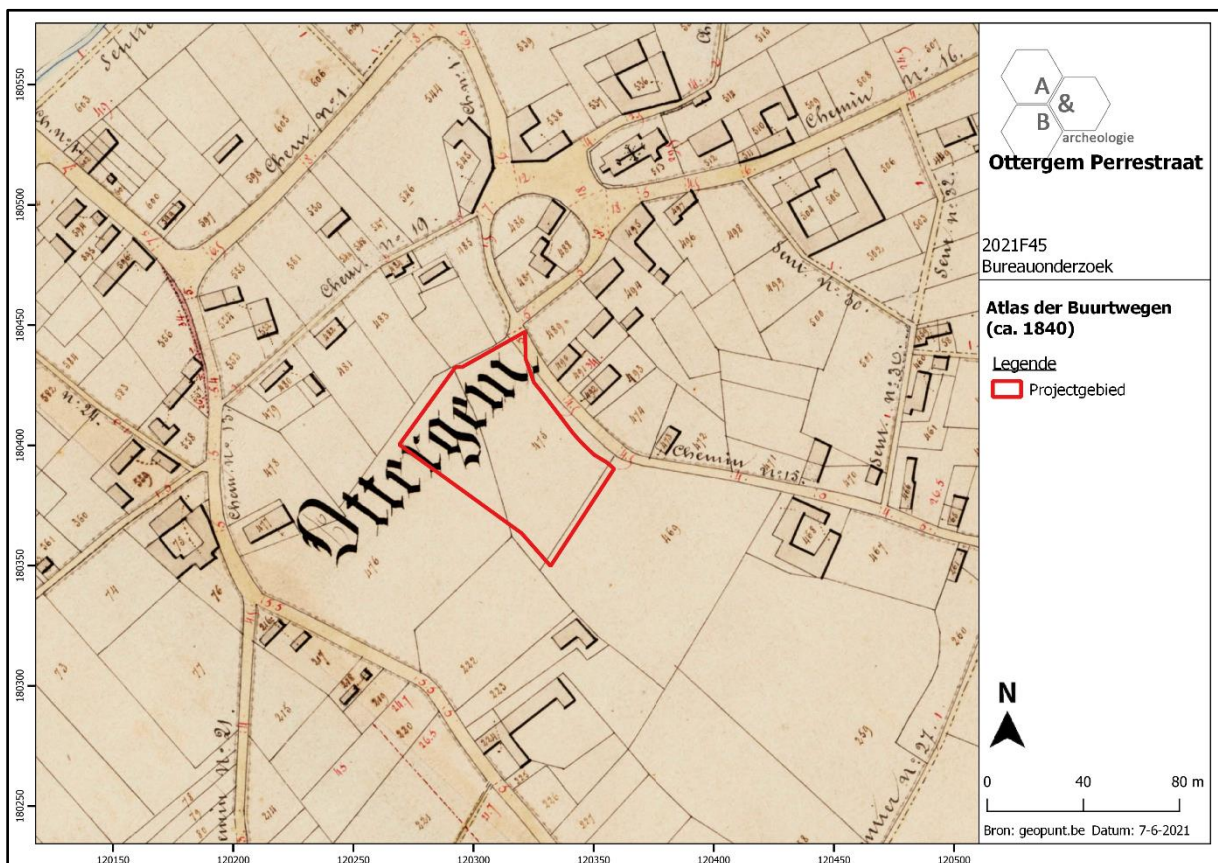
Concrete informatie over de historische ontwikkeling van het plangebied kan worden afgeleid uit de cartografische bronnen sinds de tweede helft van de 18de eeuw en luchtfoto's vanaf het einde van de 20ste eeuw. Het plangebied situeert zich van oudsher in het dorpscentrum van Ottergem. De oudste betrouwbare kaart die informatie biedt over de situatie van het terrein is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Op deze kaart wordt het plangebied gesitueerd ten zuiden van de reeds bestaande Perrestraat. In het noordoostelijke deel van het terrein zijn enkele hoevegebouwen te onderscheiden. De rest van het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Tegen het midden van de 19de eeuw is de eerdere bebouwing verdwenen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 geeft een onbebouwd terrein weer. De huidige percelering kwam reeds in deze periode tot stand. De kaarten van Popp (ca. 1842-1879) en Vandermaelen (ca. 1846-1854) en de topografische kaarten van 1863, 1893 en 1910 geven een gelijkaardige situatie weer. Ook de orthofoto's vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw geven aan dat het terrein, op een klein schuurtje centraal langsheen de Perrestraat na, onbebouwd bleef tot op heden.

Afgaande op de historische en cartografische bronnen kan gesteld worden dat er mogelijk tot in de 18de eeuw of het begin van de 19de eeuw bebouwing aanwezig was in het noordoostelijke deel van het plangebied. Het is echter eveneens mogelijk dat de projectie op de Ferrariskaart ietwat opgeschoven dient te worden waardoor het plangebied ook in deze periode integraal binnen landbouwgebied valt. De historische bronnen bevatten geen duidelijke aanwijzingen voor de grootschalige verstoringen en ophogingen die worden aangegeven op de bodemkaart.

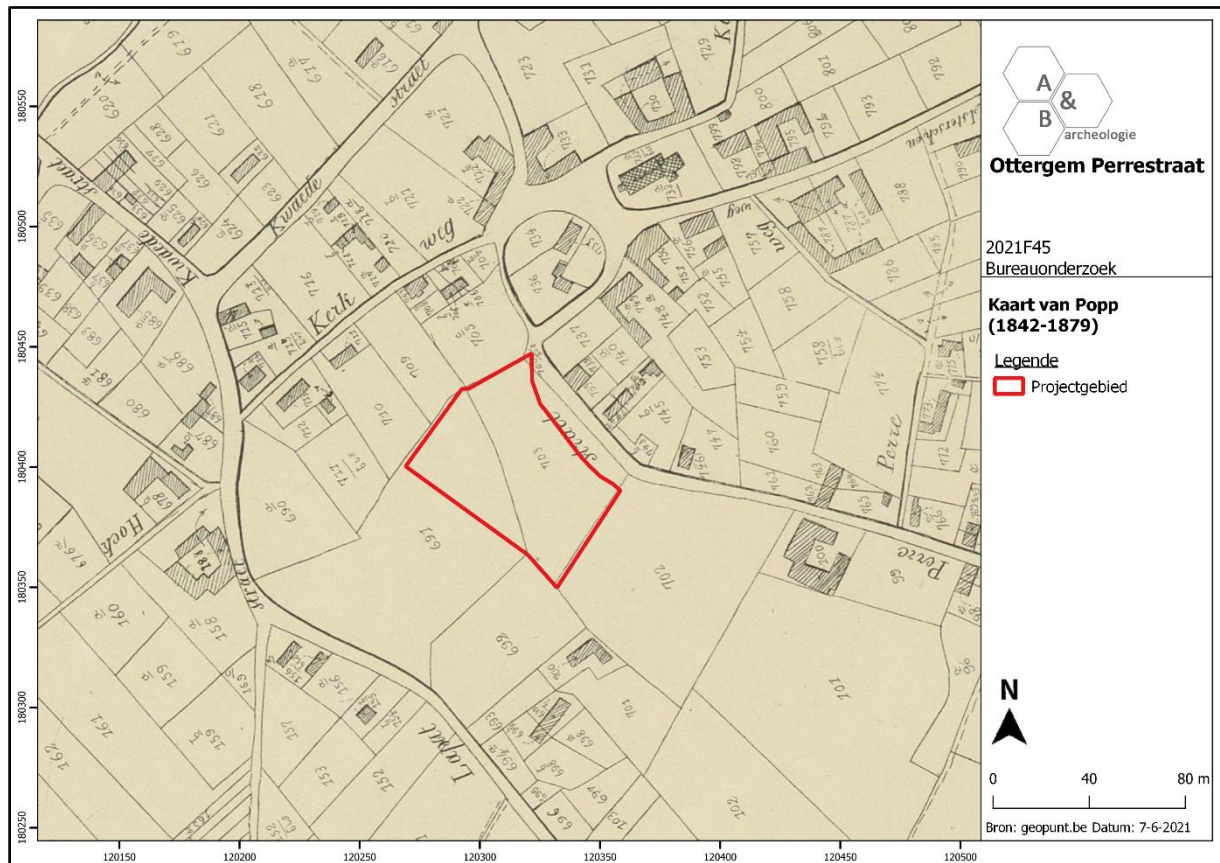
⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Ottergem*; Gemeente Erpe-Mere s.d., *Historiek*.

Figuur 18 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (geopunt.be).

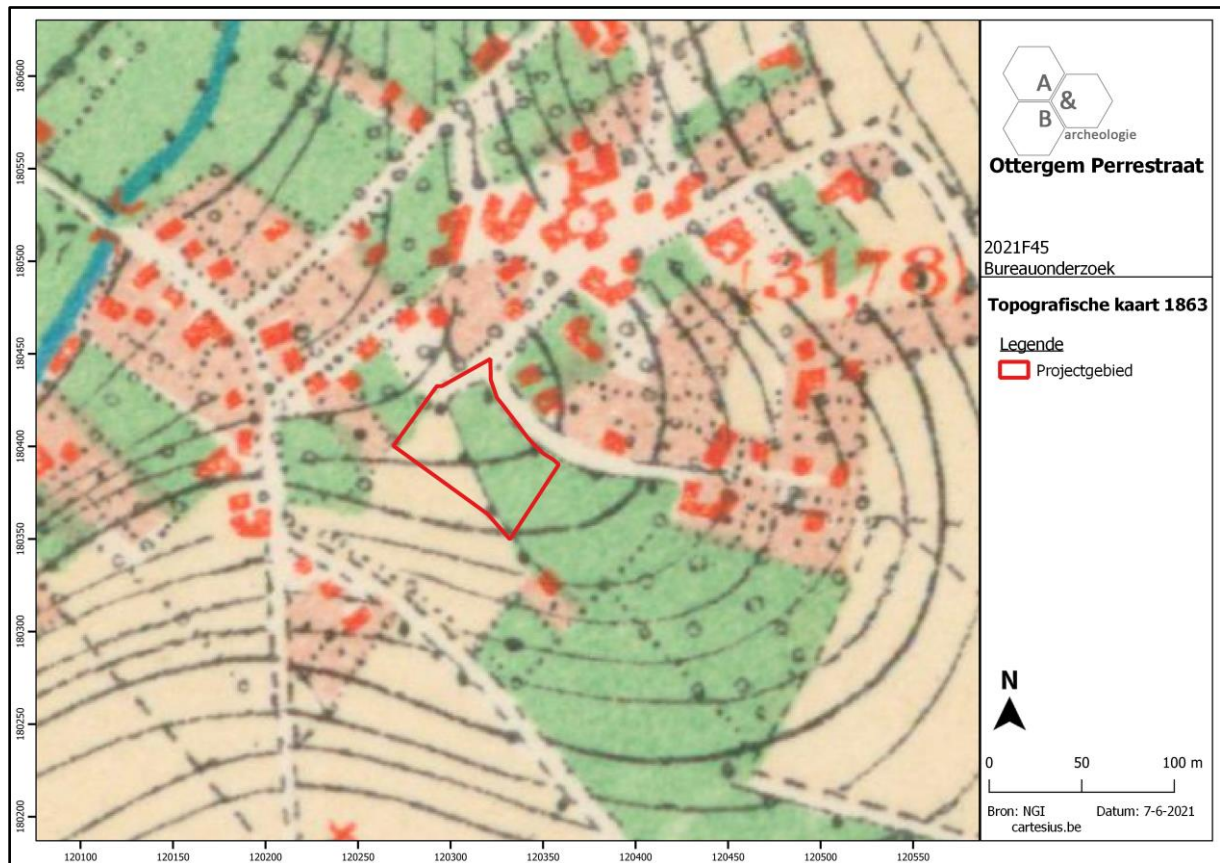
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

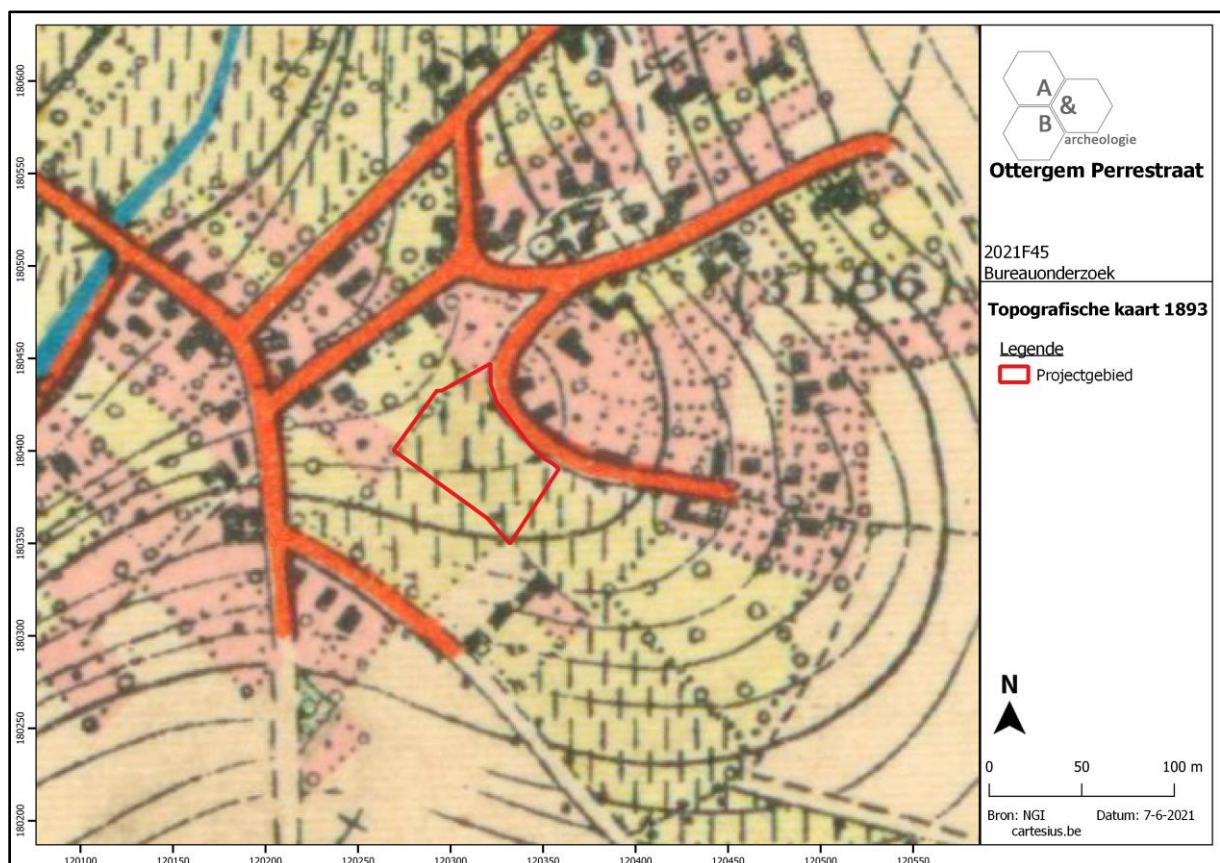
Figuur 20 Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

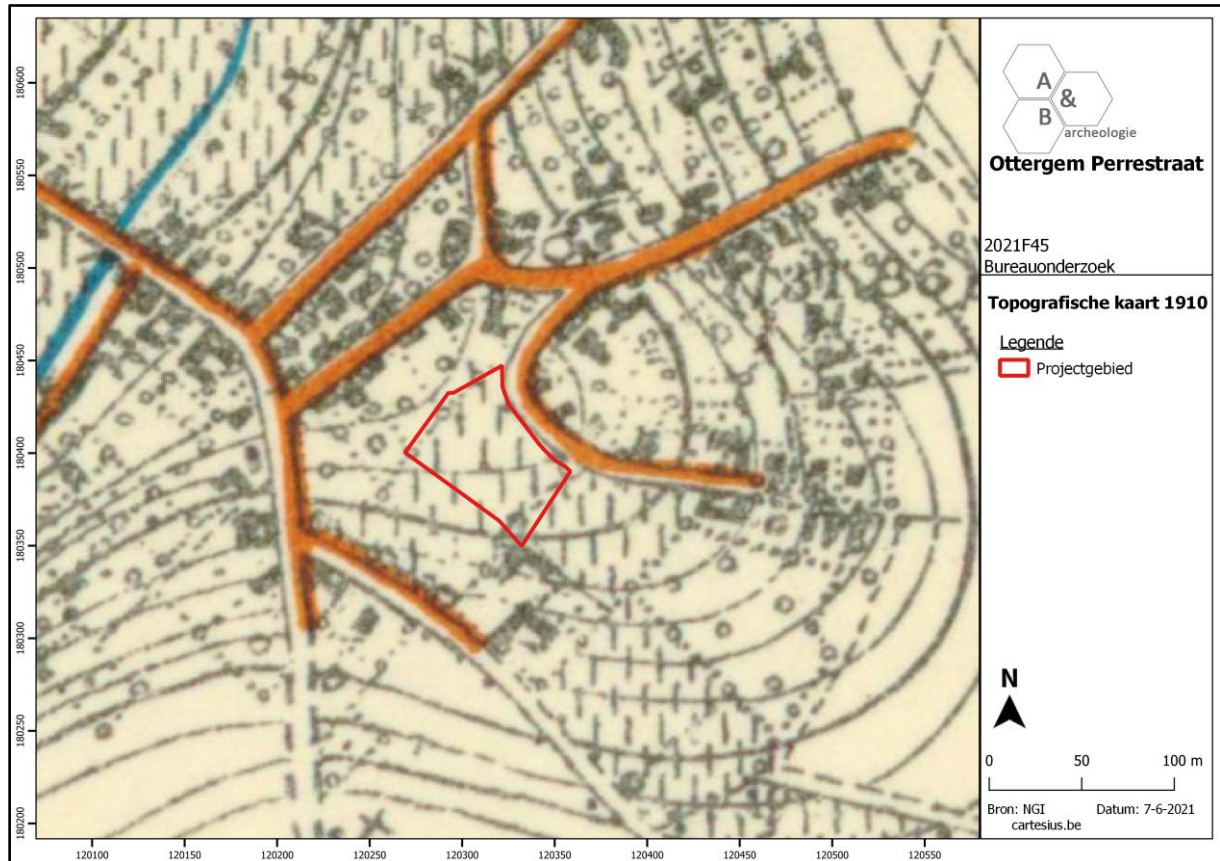
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

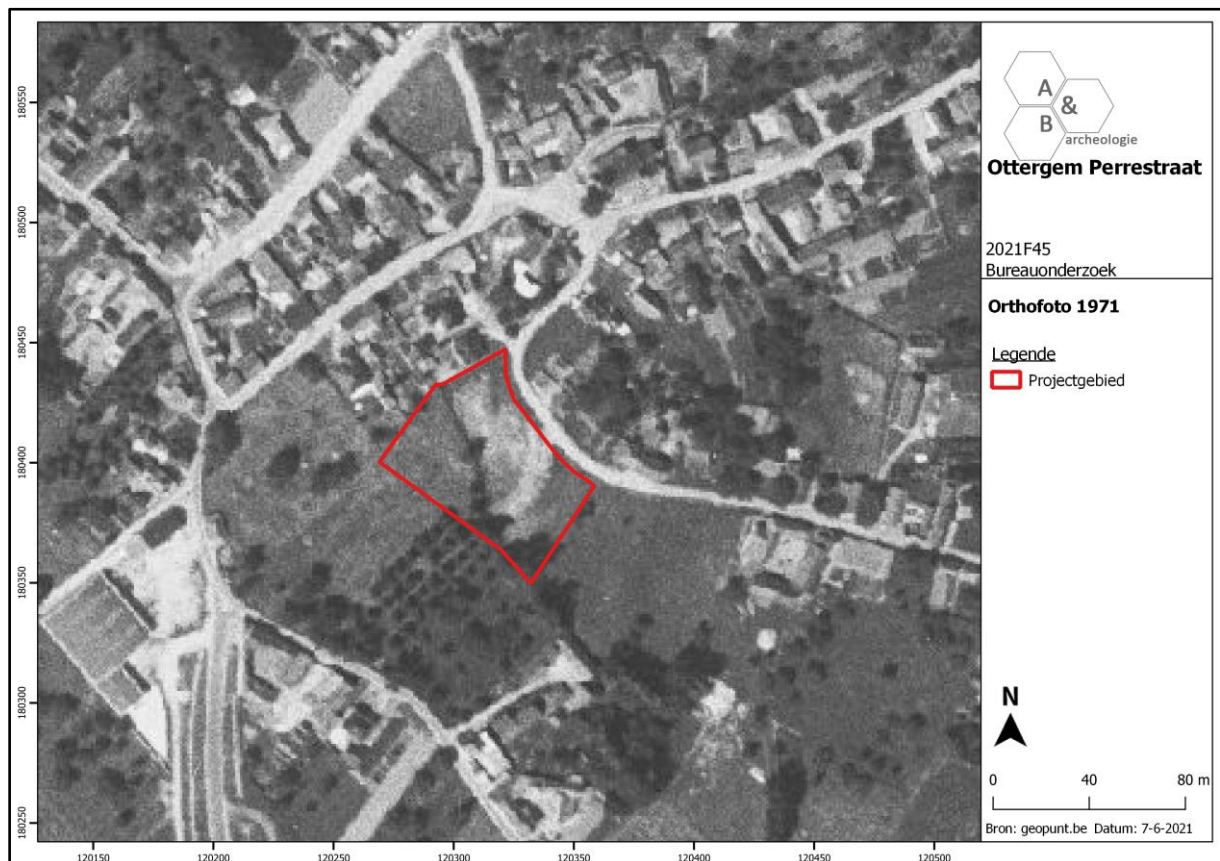
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1863 met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).

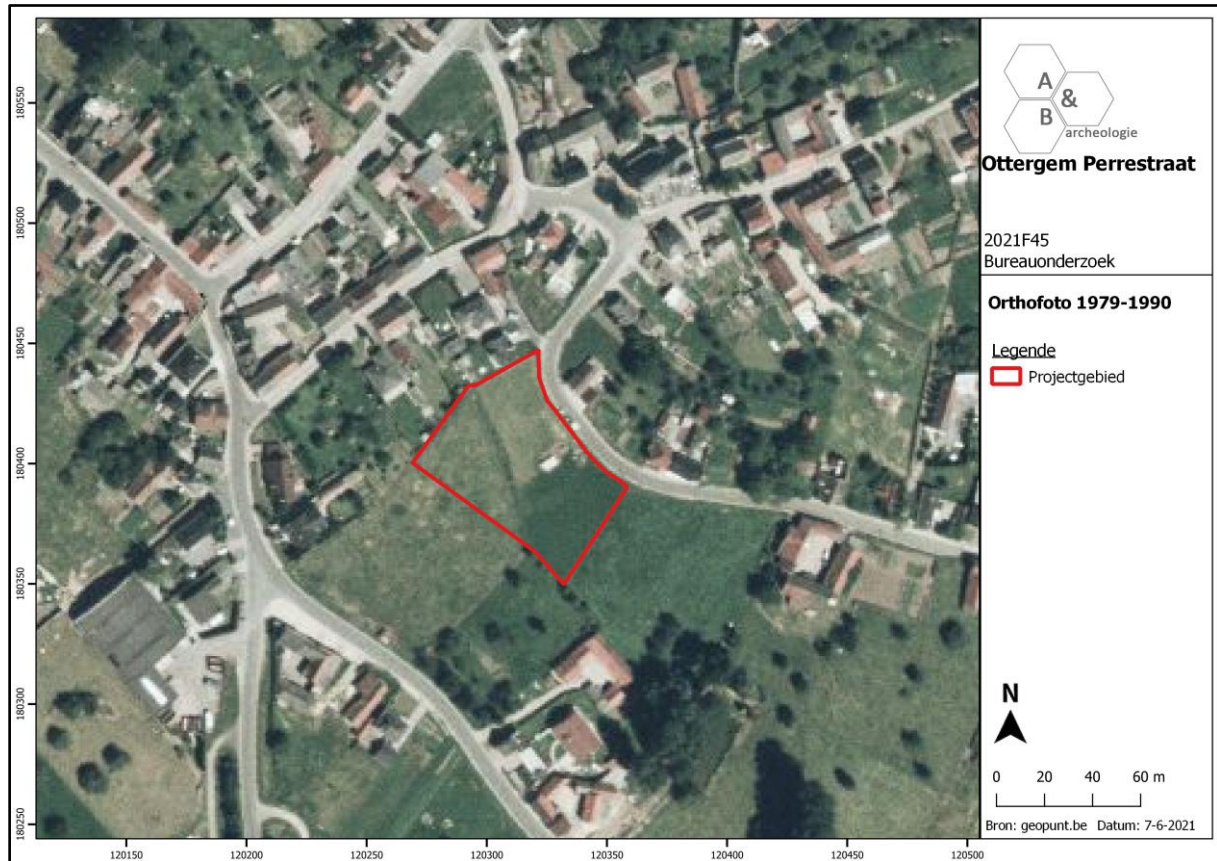
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1893 met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).

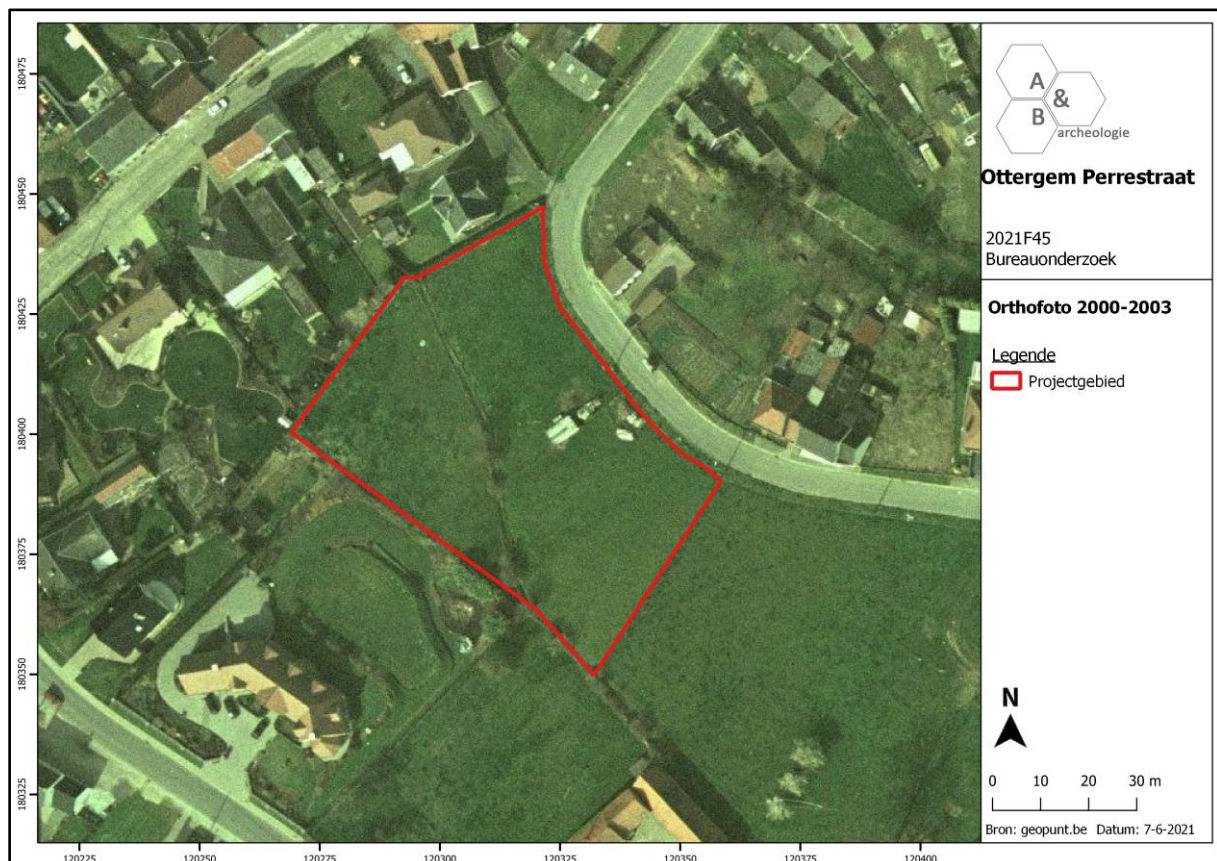
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

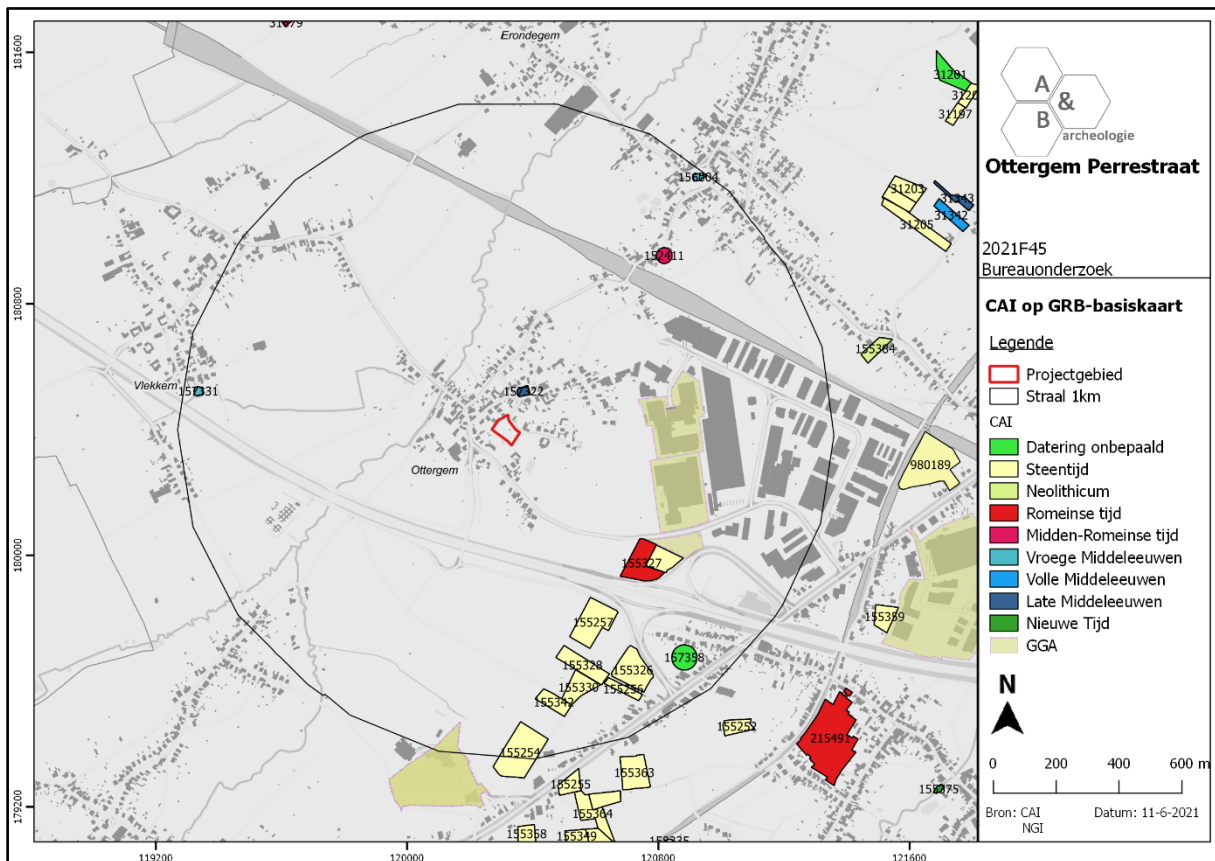
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Ook op archeologisch vlak is de omgeving van het plangebied nog relatief onbekend. Quasi alle gekende archeologische waarden situeren zich op enige afstand ten oosten van het projectgebied. Het gros van de gekende waarden betreft bovendien oppervlaktevondsten uit veldprospecties. Daarnaast zijn ook enkele cartografische indicatoren, zoals parochiekerken en een molens, aanwezig. Er vond tot op heden slechts één gravend archeologisch onderzoek waarbij archeologische sporen aan het licht kwamen plaats in de ruime omgeving van het plangebied. Aan de Bosstraat te Ottergem kwamen zo reeds sporen aan het licht van Romeinse bewoning en begraving. Hoewel gravend archeologisch onderzoek vooralsnog zeer schaars is, wijzen archeologische vondsten op menselijke aanwezigheid in de omgeving sinds de steentijden. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen wijzen op een permanente bewoning tot op heden. De ligging van het plangebied in de dorpskern van Ottergem, nabij de parochiekerk, geeft eveneens een verhoogd archeologisch potentieel aan voor sites uit de middeleeuwen. Het is bovendien niet uit te sluiten dat de dorpskern een oudere voorloper heeft. De gekende archeologische waarden worden hieronder per periode behandeld.

Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be en CAI).

2.5.1. Steentijden

Ter hoogte van de hoger gelegen rug ten zuidoosten van de dorpskern van Ottergem werden bij veldprospecties reeds diverse lithische artefacten teruggevonden (o.a. CAI ID 155252⁷, 155254⁸, 155255⁹, 155256¹⁰, 155257¹¹, 155328¹², 155326¹³, 155327¹⁴, 155330¹⁵, 155331¹⁶, 155342¹⁷, 155348¹⁸, 155349¹⁹, 155358²⁰, 155362²¹, 155363²², 155364²³). Op enkele van deze locaties werd eveneens vondstmateriaal uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen aangetroffen. Ook ten oosten van de hogere rug, in de overgangszone naar de vallei van de Ter Erpenbeek, werden reeds diverse steentijdartefacten geregistreerd als oppervlaktevondst (o.a. CAI ID 31197²⁴, 31201²⁵, 31202²⁶, 31203²⁷, 31204²⁸, 31205²⁹, 155359³⁰, 155384³¹). Een aantal van deze locaties leverde eveneens enkele aardewerkfragmenten uit de middeleeuwen.

Daarnaast kwam bij een verkennend archeologisch booronderzoek ter hoogte van de Oudenaardsesteenweg 258 (CAI ID 980189³²) een bewerkt silexfragment aan het licht. Een verder proefputtenonderzoek ter hoogte van het positieve boorpunt leverde echter geen bijkomend vondstmateriaal op. Ook bij het proefsleuvenonderzoek werd nog een silexfragment teruggevonden op het terrein. Gezien het fragment teruggevonden werd in de onderkant van een colluviaal pakket,

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Spoorwegstraat (Mere 52)*.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 53)*.

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 57)*.

¹⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 60)*.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Ottergemstraat (Mere 61)*.

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 134)*.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 118)*.

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Keerstraat (Mere 125/126)*.

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 135)*.

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Keerstraat (Mere 137)*.

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 142)*.

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Hollandstraat (Mere 153)*.

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 154)*.

²⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 189)*.

²¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 194)*.

²² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 195)*.

²³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 200)*.

²⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kleinen Boskouter (erpe59)*.

²⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kleinen Boskouter (erpe63)*.

²⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kouter (erpe64)*.

²⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kouter (erpe67)*.

²⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kouter (erpe68)*.

²⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kruiskensstraat (erpe69)*.

³⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Loskadestraat (Mere 191)*.

³¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kraaineststraat I*.

³² Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Vooronderzoek Erpe-Mere Oudenaardsesteenweg 258*.

kan vermoed worden dat de vondst is afgespoeld van een hoger gelegen vindplaats ten noorden van het onderzochte terrein.

2.5.2. Romeinse periode

Ter hoogte van CAI locatie 152411³³ werden in 1935 drie *sestertii* uit de tweede helft van de 2de eeuw, alsook een kleine hoeveelheid Romeins aardewerk, teruggevonden. Daarnaast werden eveneens enkele Merovingische artefacten, waaronder enkele aardewerkfragmenten, twee spijnschijfjes en twee parels aangetroffen.

Bij archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem ter hoogte van de Bosstraat te Ottergem (CAI ID 215491³⁴) werden in 2017 verschillende (paal-)kuilen en greppelsegmenten aangesneden centraal in de onderzoekszone. Enkele sporen konden op basis van het vondstmateriaal in de Romeinse periode gedateerd worden. Daarnaast werd in het noordoostelijke deel van het terrein een brandrestengraf aangesneden. Ook dit spoor kon gedateerd worden in de Romeinse tijd. Er werd dan ook een verder archeologisch onderzoek geadviseerd in de vorm van een opgraving. Het is echter onduidelijk of dit verder onderzoek reeds werd uitgevoerd.

2.5.3. Middeleeuwen

De parochiekerk van Sint-Paulus-Bekering (CAI ID 157322³⁵) wordt aangegeven op ca. 120m ten noorden van het projectgebied. De kerk wordt voor het eerst vermeld in 1108 en gaat mogelijk iets verder terug in de tijd. In de huidige kerk bleef een deel van het 13de-eeuwse, romaanse koor bewaard.

Ook de Oude Sint-Lambertuskerk van Vlekkem (CAI ID 157331³⁶), gesitueerd op ca. 990m ten westen van het plangebied, gaat minstens terug tot in het begin van de 12de eeuw. De kerk werd echter mogelijk reeds opgericht in de 7de of het begin van de 8ste eeuw door Ursmarus. Het gebouw werd gesloopt in 1857.

Op ca. 1km ten noordoosten van het plangebied situeert zich de parochiekerk Sint-Pieters-in-Banden van Erondegem (CAI ID 156004³⁷). De wijding van de kerk aan Sint-Pieters wijst mogelijk op een vroege oorsprong in de 6de-7de eeuw. De kerk wordt echter voor het eerst vermeld in 1108. Het huidige gebouw bevat nog enkele oude elementen, waaronder het 14de-eeuwse, gotische koor.

Ter hoogte van CAI locaties CAI ID 31342³⁸ en 31343³⁹ werd bij veldprospecties in 1986 vondstmateriaal uit respectievelijk de volle en late middeleeuwen teruggevonden.

³³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kapelhofstraat I*.

³⁴ Janssens 2017; Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Bosstraat*.

³⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Parochiekerk Sint-Paulus-Bekering*.

³⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oude Sint-Lambertuskerk*.

³⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Parochiekerk Sint-Pieters-in-Banden*.

³⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kruiskensstraat (erpe284)*.

³⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kruiskensstraat (erpe286)*.

2.5.4. Nieuwe en nieuwste tijden

Ter hoogte van de Bosstraat te Mere wordt een 16de-eeuwse watermolen (CAI ID 155375⁴⁰) gekarteerd.

2.5.5. Onbepaalde datering

Bij archeologisch onderzoek aan de Ottergemstraat te Mere werden in 1987 sporen van een gefaseerde veldweg geregistreerd (CAI ID 157358⁴¹). Gezien geen vondstmateriaal werd aangetroffen, kon de veldweg niet worden gedateerd.

⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Graevesmolen / Bij Mulderkens (Mere 229)*.

⁴¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Ottergemstraat I*.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied situeert zich van oudsher in het dorpscentrum van Ottergem. De oudste betrouwbare kaart die informatie biedt over de situatie van het terrein is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Op deze kaart wordt het plangebied gesitueerd ten zuiden van de reeds bestaande Perrestraat. In het noordoostelijke deel van het terrein zijn enkele hoevegebouwen te onderscheiden. De rest van het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Tegen het midden van de 19de eeuw is de eerdere bebouwing verdwenen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 geeft een onbebouwd terrein weer. De huidige percelering kwam reeds in deze periode tot stand. De kaarten van Popp (ca. 1842-1879) en Vandermaelen (ca. 1846-1854) en de topografische kaarten van 1863, 1893 en 1910 geven een gelijkaardige situatie weer. Ook de orthofoto's vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw geven aan dat het terrein, op een klein schuurtje centraal langsheen de Perrestraat na, onbebouwd bleef tot op heden. Afgaande op de historische en cartografische bronnen kan gesteld worden dat er mogelijk tot in de 18de eeuw of het begin van de 19de eeuw bebouwing aanwezig was in het noordoostelijke deel van het plangebied. Het is echter eveneens mogelijk dat de projectie op de Ferrariskaart ietwat opgeschoven dient te worden waardoor het plangebied ook in deze periode integraal binnen landbouwgebied valt.

- Ottergem situeert zich in het Schelde-Dender Interfluvium, nabij de alluviale vallei van de Molenbeek. Het dorp ontwikkelde zich op een noordelijke uitloper van de heuvels van de Vlaamse Ardennen. Het dorp kent dus een glooiend landschap met hoogtes die variëren tussen ca. +23m TAW en ca. +45m TAW. Het plangebied zelf situeert zich in de overgangszone tussen de alluviale vallei van de Molenbeek en de hoger gelegen rug. De Molenbeek vloeit op ca. 230m ten westen van het terrein. Het microreliëf van het plangebied volgt het algemene reliëf van de omgeving. Het maaiveldniveau stijgt van ca. +29,0m TAW in het noordwesten naar ca. +30,4m TAW in het zuidoosten. Ter hoogte van de huidige perceelsgrens is echter een depressie, overeenkomstig met de bestaande perceelsgracht, op te merken. Bodemkundig kunnen opgehoogde en bebouwde zones verwacht worden alsook droge tot natte leembodems zonder profielontwikkeling of met textuur B-horizont.

- Op archeologisch vlak is de omgeving van het plangebied nog relatief onbekend. Quasi alle gekende archeologische waarden situeren zich op enige afstand ten oosten van het projectgebied. Het gros van de gekende waarden betreft bovendien oppervlaktevondsten uit veldprospecties. Daarnaast zijn ook enkele cartografische indicatoren, zoals parochiekerken en een molens, aanwezig. Er vond tot op heden slechts één gravend archeologisch onderzoek waarbij archeologische sporen aan het licht kwamen plaats in de ruime omgeving van het plangebied. Aan de Bosstraat te Ottergem kwamen zo reeds sporen aan het licht van Romeinse bewoning en begraving. Hoewel gravend archeologisch onderzoek voornamelijk zeer schaars is, wijzen archeologische vondsten op menselijke aanwezigheid in de omgeving sinds de steentijden. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen wijzen op een permanente bewoning tot op heden. De ligging van het plangebied in de dorpskern van

Ottergem, nabij de parochiekerk, geeft eveneens een verhoogd archeologisch potentieel aan voor sites uit de middeleeuwen. Het is bovendien niet uit te sluiten dat de dorpskern een oudere voorloper heeft.

- Het landschappelijk, historisch en archeologisch kader geven een verhoogd archeologisch potentieel aan voor het plangebied. Het betreft daarbij zowel steentijd artefactensites als sites met grondsporen. De historische bronnen bevatten geen duidelijke aanwijzingen voor de ophogingen die worden aangegeven op de bodemkaart.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

In eerste instantie zal het aanwezige schuurtje en de bestaande begroeiing worden verwijderd. De bestaande bomen langsheen de perceelsgrens, alsook de perceelsgracht zelf, blijven echter bewaard en worden geïntegreerd in de toekomstige toestand. Verder worden zes halfopen bebouwingen, gegroepeerd in drie blokjes van koppelbouw, gebouwd langsheen de bestaande Perrestraat. De nieuwe woningen worden omgeven door een voor- zij- en achtertuinzone. In de voortuin wordt ruimte voor een oprit in waterdoorlatende verharding voorzien. De nieuwe loten hebben een grondoppervlakte tussen 598,46m² en 803,22m². Er zullen aldus grootschalige grondwerken plaatsvinden op het terrein: het bouwrijp maken van het terrein, de funderings- en bouwwerken, de aanleg van nutsleidingen- en voorzieningen, de aanleg van verhardingen, de omgevingsaanleg, het inrichting van tuinzones, etc. Verder kan ook het werfverkeer een nefaste invloed uitoefenen op de bodem. Gezien het een collectief bouwdoossier betreft waarbij individuele loten tot stand komen zoals bij een verkavelingsaanvraag, kan uitgegaan worden van een integrale verstoring van het eventuele bodemarchief.

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting voor zowel steentijd artefactensites als voor sites met grondsporen. Op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van archeologische sites niet aangetoond worden. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren over de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de regio, waarover archeologisch weinig gekend is. Er dient aldus een verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of beperkte impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' en omvatten een landschappelijk booronderzoek, een geofysisch onderzoek en/of veldkartering/metaaldetectie. Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient overgegaan te worden tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem', zoals een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, een proefsleuvenonderzoek of een proefputtenonderzoek. Indien een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is het noodzakelijk een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren op het terrein. De landschappelijke ligging van het terrein, in de overgangszone van de alluviale depressie van de Molenbeek naar de hogere gronden ten oosten van het plangebied, geeft een verhoogde trefkans voor steentijd artefactensites aan. Bovendien werd de aanwezigheid van steentijdartefacten in de omgeving reeds aangetoond bij veldprospecties. Daarnaast dient het landschappelijk booronderzoek de precieze bodemopbouw van het plangebied, de graad van verstoring en de eventuele impact van de gekarteerde ophoging in kaart te brengen.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken zoals magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar etc.

In dit geval is het niet zinvol deze onderzoeksmethode toe te passen. Ze kan aldus buiten beschouwing gelaten worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De toplaag wordt tot een diepte van ca. 20cm afgezocht door middel van parallelle looplijnen, met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is het niet zinvol een veldkartering of metaaldetectie uit te voeren. Deze onderzoeksmethode kan aldus buiten beschouwing gelaten worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (cf. infra) een metaaldetector ingezet te worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek hebben als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bijvoorbeeld *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden opgesteld volgens een bepaald grid met optimale spreiding.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing indien uit het landschappelijk booronderzoek blijkt dat er bodems met potentieel op steentijd artefactensites bewaard zijn. De te volgen strategie en methodiek zijn afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van het terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van het terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode mogelijk van toepassing indien uit het landschappelijk (en archeologisch) booronderzoek blijkt dat er mogelijk steentijdsites aanwezig kunnen zijn. De te volgen strategie en methodiek zijn afhankelijk van de resultaten van het landschappelijk (en archeologisch) booronderzoek.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van het terrein door een beperkt, maar statistisch representatief deel van het terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek door middel van proefsleuven noodzakelijk om eventuele archeologische sites met grondsporen op te sporen. Het proefsleuvenonderzoek kan pas uitgevoerd worden na afronding van het landschappelijk booronderzoek (en na het eventuele archeologisch booronderzoek en/of steentijd proefputtenonderzoek). Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied situeert zich van oudsher in het dorpscentrum van Ottergem. De oudste betrouwbare kaart die informatie biedt over de situatie van het terrein is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Op deze kaart wordt het plangebied gesitueerd ten zuiden van de reeds bestaande Perrestraat. In het noordoostelijke deel van het terrein zijn enkele hoevegebouwen te onderscheiden. De rest van het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Tegen het midden van de 19de eeuw is de eerdere bebouwing verdwenen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 geeft een onbebouwd terrein weer. De huidige percelering kwam reeds in deze periode tot stand. De kaarten van Popp (ca. 1842-1879) en Vandermaelen (ca. 1846-1854) en de topografische kaarten van 1863, 1893 en 1910 geven een gelijkaardige situatie weer. Ook de orthofoto's vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw geven aan dat het terrein, op een klein schuurtje centraal langsheen de Perrestraat na, onbebouwd bleef tot op heden. Afgaande op de historische en cartografische bronnen kan gesteld worden dat er mogelijk tot in de 18de eeuw of het begin van de 19de eeuw bebouwing aanwezig was in het noordoostelijke deel van het plangebied. Het is echter eveneens mogelijk dat de projectie op de Ferrariskaart ietwat opgeschoven dient te worden waardoor het plangebied ook in deze periode integraal binnen landbouwgebied valt.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De historische bronnen bevatten geen duidelijke aanwijzingen voor de grootschalige verstoringen en ophogingen die worden aangegeven op de bodemkaart.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Gezien het terrein gelegen is binnen een hellend landschap, is mogelijk sprake van erosie. Zo kunnen sporen enerzijds enigszins afgetopt zijn of kunnen anderzijds colluviale pakketten voorkomen die het archeologisch niveau afdekken (en dus beschermen).

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

In eerste instantie zal het aanwezige schuurtje en de bestaande begroeiing worden verwijderd. De bestaande bomen langsheen de perceelsgrens, alsook de perceelsgracht zelf, blijven echter bewaard en worden geïntegreerd in de toekomstige toestand. Verder worden zes halfopen bebouwingen, gegroepeerd in drie blokjes van koppelbouw, gebouwd langsheen de bestaande Perrestraat. De nieuwe woningen worden omgeven door een voor- zij- en achtertuinzone. In de voortuin wordt ruimte voor een oprit in waterdoorlatende verharding voorzien. De nieuwe loten hebben een grondoppervlakte tussen 598,46m² en 803,22m². Er zullen aldus grootschalige grondwerken plaatsvinden op het terrein: het bouwrijp maken van het terrein, de funderings- en bouwwerken, de aanleg van nutsleidingen- en voorzieningen, de aanleg van verhardingen, de omgevingsaanleg, het inrichting van tuinzones, etc. Verder kan ook het werfverkeer een nefaste invloed uitoefenen op de bodem. Gezien het een collectief bouwdoossier betreft waarbij individuele loten tot stand komen zoals

bij een verkavelingsaanvraag, kan uitgegaan worden van een integrale verstoring van het eventuele bodemarchief.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet met 100% zekerheid vastgesteld worden. De kans op het aantreffen van steentijd artefactensites of archeologische sites met grondsporen is echter niet onbestaande.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dient een landschappelijk booronderzoek te gebeuren, waarbij verspreid over het terrein een aantal boringen worden uitgevoerd. Indien bij dit onderzoek archeologische niveaus met potentieel voor steentijdsites bewaard zijn op een deel van of over het volledige terrein, dient een verder verkennend archeologisch booronderzoek te gebeuren. Deze onderzoeksvorm valt onder een vooronderzoek met ingreep in de bodem en bestaat uit een boorpuntenraster, waarbij de parallelle raaen 10m uit elkaar staan en de boorpunten op een boorraai 12m uit elkaar liggen. De keuze van het boorgrid is gebaseerd op de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Het opgeboorde residu dient uitgezeefd te worden en vervolgens gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van silexartefacten. Op de locatie waar er *in situ* steentijdartefacten vastgesteld werden, dient ofwel een verder vooronderzoek gericht op steentijd te gebeuren om de site beter te kunnen afbakeningen (door middel van een waarderend archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek in functie van steentijd artefactensites), ofwel kan meteen overgegaan worden naar een opgraving wanneer er voldoende gegevens voorhanden zijn om een programma van maatregelen op te stellen hiertoe.

De tweede fase van het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Deze fase kan volgen na het landschappelijk booronderzoek, indien de resultaten hiervan negatief zijn (geen potentieel voor steentijd). Indien bij het landschappelijk booronderzoek wordt vastgesteld dat het archeologisch niveau in dergelijke mate verstoord is door de huidige bebouwing dat geen archeologische sporen meer aanwezig kunnen zijn, dan dient het proefsleuvenonderzoek niet te worden uitgevoerd in deze zones. Het proefsleuvenonderzoek bestaat uit de aanleg van parallelle proefsleuven die tot doel hebben het archeologisch potentieel voor sites met grondsporen in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het belangrijk de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringzones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel van of over het volledige terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen aan Perrestraat te Ottergem (deelgemeente van Erpe-Mere, provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de oppervlakte van de betrokken percelen groter is dan 3000m² en de oppervlakte van de bodemingreep minstens 1000m² beslaat, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, ca. 4075m² groot, heeft een min of meer rechthoekige vorm en sluit in het noordoosten aan op de Perrestraat. Op een klein schuurtje na is het plangebied onbebouwd en in gebruik als weiland. Ter hoogte van de perceelsgrens die van noordwest naar zuidoost doorheen het plangebied loopt, is een gracht aanwezig waarlangs enkele lage bomen zijn aangeplant. Het plangebied wordt omgeven door landbouwgronden en woonwijken.

Het plangebied situeert zich van oudsher in het dorpscentrum van Ottergem. De oudste betrouwbare kaart die informatie biedt over de situatie van het terrein is de Ferrariskaart uit ca. 1777. Op deze kaart wordt het plangebied gesitueerd ten zuiden van de reeds bestaande Perrestraat. In het noordoostelijke deel van het terrein zijn enkele hoevegebouwen te onderscheiden. De rest van het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond. Tegen het midden van de 19de eeuw is de eerdere bebouwing verdwenen. De Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 geeft een onbebouwd terrein weer. De huidige percelering kwam reeds in deze periode tot stand. De kaarten van Popp (ca. 1842-1879) en Vandermaelen (ca. 1846-1854) en de topografische kaarten van 1863, 1893 en 1910 geven een gelijkaardige situatie weer. Ook de orthofoto's vanaf de tweede helft van de 20ste eeuw geven aan dat het terrein, op een klein schuurtje centraal langsheen de Perrestraat na, onbebouwd bleef tot op heden. Afgaande op de historische en cartografische bronnen kan gesteld worden dat er mogelijk tot in de 18de eeuw of het begin van de 19de eeuw bebouwing aanwezig was in het noordoostelijke deel van het plangebied. Het is echter eveneens mogelijk dat de projectie op de Ferrariskaart ietwat opgeschoven dient te worden waardoor het plangebied ook in deze periode integraal binnen landbouwgebied valt.

Ottergem situeert zich in het Schelde-Dender Interfluvium, nabij de alluviale vallei van de Molenbeek. Het dorp ontwikkelde zich op een noordelijke uitloper van de heuvels van de Vlaamse Ardennen. Het dorp kent dus een glooiend landschap met hoogtes die variëren tussen ca. +23m TAW en ca. +45m TAW. Het plangebied zelf situeert zich in de overgangszone tussen de alluviale vallei van de Molenbeek en de hoger gelegen rug. De Molenbeek vloeit op ca. 230m ten westen van het terrein. Het microreliëf van het plangebied volgt het algemene reliëf van de omgeving. Het maaiveldniveau stijgt van ca. +29,0m TAW in het noordwesten naar ca. +30,4m TAW in het zuidoosten. Ter hoogte van de huidige perceelsgrens is echter een depressie, overeenkomstig met de bestaande perceelsgracht, op te merken. Bodemkundig kunnen opgehoogde en bebouwde zones verwacht worden alsook droge tot natte leembodems zonder profielontwikkeling of met textuur B-horizont.

Op archeologisch vlak is de omgeving van het plangebied nog relatief onbekend. Quasi alle gekende archeologische waarden situeren zich op enige afstand ten oosten van het projectgebied. Het gros van

de gekende waarden betreft bovendien oppervlaktevondsten uit veldprospecties. Daarnaast zijn ook enkele cartografische indicatoren, zoals parochiekerken en een molens, aanwezig. Er vond tot op heden slechts één gravend archeologisch onderzoek waarbij archeologische sporen aan het licht kwamen plaats in de ruime omgeving van het plangebied. Aan de Bosstraat te Ottergem kwamen zo reeds sporen aan het licht van Romeinse bewoning en begraving. Hoewel gravend archeologisch onderzoek vooralsnog zeer schaars is, wijzen archeologische vondsten op menselijke aanwezigheid in de omgeving sinds de steentijden. Vondsten uit de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen wijzen op een permanente bewoning tot op heden. De ligging van het plangebied in de dorpskern van Ottergem, nabij de parochiekerk, geeft eveneens een verhoogd archeologisch potentieel aan voor sites uit de middeleeuwen. Het is bovendien niet uit te sluiten dat de dorpskern een oudere voorloper heeft.

Het landschappelijk, historisch en archeologisch kader geven een verhoogd archeologisch potentieel aan voor het plangebied. Het betreft daarbij zowel steentijd artefactensites als sites met grondsporen. De historische bronnen bevatten geen duidelijke aanwijzingen voor de ophogingen die worden aangegeven op de bodemkaart.

In eerste instantie zal het aanwezige schuurtje en de bestaande begroeiing worden verwijderd. De bestaande bomen langsheen de perceelsgrens, alsook de perceelsgracht zelf, blijven echter bewaard en worden geïntegreerd in de toekomstige toestand. Verder worden zes halfopen bebouwingen, gegroepeerd in drie blokjes van koppelbouw, gebouwd langsheen de bestaande Perrestraat. De nieuwe woningen worden omgeven door een voor- zij- en achtertuinzone. In de voortuin wordt ruimte voor een oprit in waterdoorlatende verharding voorzien. De nieuwe loten hebben een grondoppervlakte tussen 598,46m² en 803,22m². Er zullen aldus grootschalige grondwerken plaatsvinden op het terrein: het bouwrijp maken van het terrein, de funderings- en bouwwerken, de aanleg van nutsleidingen- en voorzieningen, de aanleg van verhardingen, de omgevingsaanleg, het inrichting van tuinzones, etc. Verder kan ook het werfverkeer een nefaste invloed uitoefenen op de bodem. Gezien het een collectief bouw dossier betreft waarbij individuele loten tot stand komen zoals bij een verkavelingsaanvraag, kan uitgegaan worden van een integrale verstoring van het eventuele bodemarchief.

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting voor zowel steentijd artefactensites als voor sites met grondsporen. Op basis van het bureauonderzoek alleen kan de aan- of afwezigheid van archeologische sites niet aangetoond worden. De geplande werken zullen een nefaste impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren over de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de regio, waarover archeologisch weinig gekend is. Er dient aldus een verder vooronderzoek plaats te vinden, in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de omgevingsvergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit enerzijds een landschappelijk booronderzoek (eventueel gevolgd door een archeologisch booronderzoek en/of een proefputtenonderzoek gericht op steentijd), anderzijds een proefsleuvenonderzoek. Het proefsleuvenonderzoek dient niet/beperkter uitgevoerd te worden indien er bij de landschappelijke boringen een verstoring van het archeologisch niveau wordt vastgesteld op (delen van) het terrein. De modaliteiten van dit onderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Bosstraat*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/215491>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Graevesmolen / Bij Mulderkens (Mere 229)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155375>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Hollandstraat (Mere 153)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155348>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kapelhofstraat I*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/152411>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Keerstraat (Mere 125/126)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155327>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Keerstraat (Mere 137)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155331>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kleinen Boskouter (erpe59)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31197>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kleinen Boskouter (erpe63)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31201>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kleinen Boskouter (erpe64)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31202>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kouter (erpe67)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31203>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kouter (erpe68)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31204>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kraaineststraat I*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155384>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kruiskensstraat (erpe284)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31342>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kruiskensstraat (erpe286)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31343>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Kruiskensstraat (erpe69)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/31205>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Loskadestraat (Mere 191)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155359>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Ottergem*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/13426>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Ottergemstraat (Mere 61)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155257>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Ottergemstraat I*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/157358>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oude Sint-Lambertuskerk*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/157331>.

- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 118)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155326>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 134)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155328>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 135)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155330>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 142)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155342>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 154)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155349>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 189)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155358>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 194)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155362>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 195)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155363>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 200)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155364>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 53)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155254>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 57)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155255>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Oudenaardsesteenweg (Mere 60)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155256>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Parochiekerk Sint-Paulus-Bekering*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/157322>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Parochiekerk Sint-Pieters-in-Banden*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/156004>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Spoorwegstraat (Mere 52)*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/155252>.
- Agentschap Onroerend Erfgoed 2021, *Vooronderzoek Erpe-Mere Oudenaardsesteenweg 258*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/980189>.
- Gemeente Erpe-Mere s.d., *Historiek*, geraadpleegd op 11 juni 2021 op https://web.archive.org/web/20070928195603/http://www.erpe-mere.be/FusieEnDeelgemeenten/1005/default.aspx?_vs=0_N,0,0&id=921.
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- <https://www.google.com/maps/>

- Janssens N., 2017. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem, Erpe-Mere Bosstraat, *BAAC Vlaanderen Rapport 495*, Gent: BAAC Vlaanderen bvba.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2020 (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Uitsnede uit het plan van de bestaande toestand (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 3 Zicht op het plangebied vanop de Perrestraat in het noorden (bron: https://www.google.be/maps).	8
Figuur 4 Zicht op het plangebied vanop de Perrestraat in het oosten (bron: https://www.google.be/maps).	9
Figuur 5 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 6 Geplande werken, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).	11
Figuur 7 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	12
Figuur 8 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	13
Figuur 9 Zicht op het kadasterplan ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	14
Figuur 11 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Zicht op de potentiële bodemerosiekaart ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Zicht op de bodemkaart ter hoogte van het plangebied (bron: DOV).	17
Figuur 15 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).	18
Figuur 16 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (type 2) (bron: geopunt.be).	19
Figuur 18 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (geopunt.be).	21
Figuur 19 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	21
Figuur 20 Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	22
Figuur 21 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	22
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1863 met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1893 met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1910 met aanduiding van het plangebied (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 28 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) ter hoogte van het plangebied (bron: geopunt.be en CAI).	26